

ДУЖЕ ВАЖЛИВО ЗМІНИТИ НАРАТИВ “ЗРАДА” НА “УСПІХ”

Георгій Почепцов один з найпотужніших фахівців з комунікативних технологій, інформаційних воєн та протидії інформатакам і операціям впливу. Його книжки стали базовою програмою для політологів, журналістів, істориків.

– Георгію Георгійовичу, інформаційна війна Росії проти України триває щонайменше два десятиліття. Чи Україна навчилася протистояти агресії?

– Протистояння – це навіть важча стратегія, ніж просто атака. Атака може бути випадковою, а відповідь працює тільки тоді, коли вона системна. А коли напад системний, як нині, то випадковими діями нікому не зарадиш. Україна не має такого системного центру, в якого є чіткі бюрократичні повноваження на подібну роботу. А якщо він частково й існує, то його робота теж трохи випадкова: де вдалося, а де ні. Україна лише в наш час навчилася бачити, що це агресія.

– Чи бачите ви кроки, які, хоч і з часткою умовності, можна вважати успішними?

– Потрібні базові кроки роблять. Це нові підручники з іншими точками відліку, які прийшли від власної історії, це кіно на таких самих засадах. Але, на жаль, перші кроки завжди мають поверховий вплив, бо їм нема на що спиратися. Саме тому й виникла модель простої заборони російських фільмів чи телебачення, що є ознакою не сили, а слабкості. Але іншого варіанта на цьому відрізьку часу просто не було.

– Мені дуже сподобався ваш термін з останньої книжки “колоніальні інформаційні потоки”. Вони стали щодо нас слабшими? Чи ситуація покращилася? Бо в Україні вживають і стимулюючі заходи: запровадження квот на радіо, гроші на українське кіно. І заборону ТВ-каналів, російського книжкового імпорту. До речі, як вважаєте: заборона російських соцмереж – більшою мірою правильний крок чи сумнівний?

– Будь-яка заборона має бути лише тимчасовою. Вона повинна надати можливість захисту лише на конкретний час, бо ми ніколи не вийдемо на умови конкуренції. Нині будь-яка інформація поширюватиметься, хоч би як їй у цьому заважали, питання лише в масовості такого поширення.

– Нещодавно ми спостерігали спроби за допомогою модерованих з Росії публік роздмухати, як вони це називали, третій майдан. Чи є це тим, що ви називаєте операціями впливу? Спробами вивести людей з віртуального простору (груп ненависті до нової влади) у фізичний? Які ще операції впливу ви спостерігали?

– Російська модель, яку було активно використано не тільки в нас, а й у впливах на США, – це намагання “допомогти” публічним протестам на вулицях і в соціальних медіа. В Україні це також підтримка протестного голосу за рахунок надання йому додаткової медійної ваги. Протести завжди висвітлюватимуть. Так цей меседж отримує

додаткове поширення. Не менш важливе тиражування негативної інформації: жодного позитиву про Україну не може бути сьогодні з російських джерел.

– Чи бачите обриси української інформполітики? А контрпропаганди? Що в ній домінує: творення чи захист?

– У нас усе побудовано на захисті. Але навіть і захист – це не відповідь на конкретний удар чи звинувачення. Тоді це було б суто зовнішньою допомогою. Реально працює внутрішня допомога, коли людина сама відкидає як недостовірне чуже повідомлення. Саме для цього й потрібні базові зміни, які полягають у творенні власної моделі світу.

– Яких ресурсів вимагають психологічні операції впливу? Чи нам вдавалися такі операції?

– По-перше, треба працювати із власним населенням. Нині ситуацію дуже легко розхитати з будь-якого параметра. Наприклад, рівень життя, олігархи, українська – російська мова – згадайте, що навіть навчання/ненавчання угорською викликало досить серйозні міжнародні наслідки.

По-друге, для власного населення дуже важлива зміна нарративу “зрада” на “успіх”.

По-третє, на зовнішню аудиторію теж потрібен нарратив “успіх”, який конкуруватиме з російським нарративом “невдачі” щодо опису подій в Україні.

– У книжці “Сучасні інформаційні війни” ви виставили перелік потреб і кроків в інформаційній війні. Наприклад, розвінчати стереотипи про нерозривну єдність з РФ, утримувати увагу міжнародної аудиторії, сформувані образ країни, яка потерпає від агресора. Що з цього вдалося?

– Вдалося не так багато, але знову-таки в бюрократичній системі має бути структура, на якій лежить відповідальність. Коли відповідальність лежить на всіх одразу, нічого не відбувається. Не менш важливо й те, що масова свідомість дуже інерційна. Потрібна зміна покоління, щоб кардинально вплинути на свідомість.

– А вдалося нам забезпечити нарратив, що реформи відбуваються?

– Не вдалося. І не тільки тому, що в уряді немає сильної інформаційної політики, а й тому, що ці реформи поки що не перекладаються на рівень вулиці чи людини. Кожен такий крок поки що призводить до погіршення рівня життя. Тому розповіді про успіх не мають ефекту. І навіть більше – активно народжується недовіра до будь-яких дій, відсторонення людей від публічного життя. Якщо 2013–2014-й були роками публічної активності, то нині бачимо відсторонення людей.

– Чи мають існувати в гібридній війні правила? Чи, скажімо, на противагу армії “російських тролів” протиставляти армію “українських гномів”? Чи мають журналісти пильнувати суворі стандарти та повну нейтральність лексики, чи повинні керуватися власною інтуїтивною правдою?

– Заборон немає, оскільки в гібридній війні втрачено авторство. Тролі – такий яскравий приклад, коли автор ніби є, але його немає. Але це такий варіант масової підтримки чи не підтримки, який працює відразу на всіх, створюючи відчуття повстання мас, якого насправді не існує. У журналістів все одно нейтральна лексика, навіть враховуючи умови війни. Це блогери можуть дозволяти собі будь-які відхилення від неї.

– **Чи є декомунізація зі зміною топономіки однією з битв інформаційної війни?**

– Так, бо це звична для нас політика – змінювати назви площ і вулиць, скидати пам'ятники під час різких змін політичних режимів. Це революція, яка розтягнута в часі й просторі. Але водночас можна згадати, що пам'ятники російським імператорам стоять спокійно в Гельсінкі, і там саме це норма.

У нас революція 1917 року задала іншу норму, коли знищується все. Наша така політика має стільки ж позитиву, скільки й негативу. Ми разом викинули багато постатей радянського періоду, які могли бути героями сьогодення. Для прикладу, Віктор Глушков, Олег Антонов, Микола Амосов, Михайло Стельмах, Олесь Гончар чи Павло Загребельний. Вони не заслуговують на забуття тільки тому, що жили і працювали в радянський час і не були репресовані. По-перше, в них не було іншого часу. А по-друге, репресованість не повинна бути основною характеристикою для потрапляння в пантеон. До речі, до постаті Глушкова у зв'язку з вивченням історії кібернетики досить часто звертаються у США.

– **Яке кіно, книжку, подію останніх років вважаєте позитивним прикладом для нашого інформполя?**

– Усе перераховане не належить до інформполітики, це віртуальний простір. Минуло замало часу. Інтерес до Баха виник через 100 років після його смерті. Поки що маємо публіцистичні реакції на події. Це потім прийдуть письменники, композитори, режисери, які зможуть створити справжній мистецький твір. Але для того, щоб сталося мистецьке переосмислення, відбувається публіцистичне, журналістське. До речі, саме журналістські постаті нині найкраще працюють з масовою свідомістю. Вони замінили і письменників, і композиторів. А нова ситуація дала змогу піднятися й новим іменам.

Лана Самохвалова,
Урядовий кур'єр, 13 жовтня 2017 р.